

ABD'nin Nükleer Silahları Trump'ın Elinde Daha Büyük Tehlike Arz Ediyor

Mustafa KİBAROĞLU*

Şubat ayı başında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Savunma Bakanlığı (Pentagon), ülkenin sahip olduğu binlerce nükleer silahın, Trump yönetimi döneminde, savunma stratejileri ve dış politika hedefleri doğrultusunda ne gibi roller üstlenmesinin planlandığını detaylı şekilde açıklayan bir belge yayınladı.

ABD'nin sahip olduğu nükleer silah gücünün top yekun gözden geçirilmesi şeklinde Türkçe'mize çevrilebilecek olan "Nuclear Posture Review" (NPR) 2018 belgesi, Soğuk Savaş'ın bitiminden günümüze kadar bu alanda Pentagon tarafından yapılan dördüncü kapsamlı gözden geçirme çalışması olmaktadır.

En son 2010 yılında Obama yönetimince hazırlanan NPR 2010 ile bir çok bakımdan benzerlikler taşısa da, NPR 2018 belgesinin en dikkat çeken yönü, bugüne kadar adeta bir tabu olarak görülen nükleer silahların bir kriz durumunda kullanılması olasılığını, maalesef, ciddi bir şekilde arttıracak önlemler içermekte olduğudur.

İlk bakışta ABD, Rusya ve Çin gibi nükleer silah sahibi güçler arasındaki dengeler açısından daha büyük önem arz ettiği düşünülse de, NPR 2018, sebep olabileceği gelişmeler bakımından, Türkiye'nin de güvenliğini yakından ilgilendiren bazı unsurlar taşımaktadır.

Bu yazımızda, ülkemizin gündeminde çok fazla yer bulmayan, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, silahların kontrolü ve silahsızlanma gibi yüksek stratejik öneme sahip konularla ilgili olarak Pentagon'un yayınladığı NPR

* Prof.,BİLGESAM Başkanı, MEF Üniversitesi

2018 belgesinin ülkemiz, bölgemiz ve tüm dünya açısından ne anlama geldiği değerlendirilecektir.

NPR 2018 Belgesinin Amacı ve Kapsamı

Donald Trump, Başkan olarak yemin ettikten kısa bir süre sonra, 27 Ocak 2017 tarihinde, Savunma Bakanı James Mattis'e, ABD'nin sahip olduğu nükleer silah kapasitesinin, üretim alt yapısından nükleer başlıkların durumuna ve bunları hedefe gönderme vasıtaları olan balistik füzelere, denizaltılara ve uzun menzilli bombardıman uçaklarına kadar, bütün yönleriyle kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi direktifini verdi.

Trump, bu direktifiyle, ABD'nin bir nükleer süpergüç olarak sahip olduğu ayrıcalıklı konumunun sürdürülmesinin sağlamasının yanı sıra, halen var olan ve gelecekte ortaya çıkabilecek yeni tehditlerle, gerekirse nükleer silah kullanmayı da içerecek şekilde, mücadele etmeye imkan verebilecek bir nükleer kuvvet yapılanmasına gidilmesi hedefini ortaya koydu.

Savunma Bakanı Mattis'in gözetiminde Pentagon bünyesinde gerçekleştirilen ve yaklaşık bir yıl süren çalışma sonrasında 2 Şubat 2018 günü tüm dünya ile paylaşılan NPR 2018 belgesi öncelikle oldukça belirsizlikler içeren uluslararası ortam hakkında tespitlerde bulunmakta, ardından ABD'nin sahip olduğu nükleer silah kapasitesinin, ulusal güvenliğine yönelik tehditleri caydırmak ve gerektiğinde bertaraf etmek bakımından, önemi ve değeri vurgulanmaktadır.

Ayrıca, NPR 2018 belgesinde, nükleer silahların geliştirilmeleri aşamasından, karada, havada ve denizdeki platformlarda konuşlandırılmalarına kadar yaşanan sürecin bilimsel ve teknolojik açılarından detaylı bir şekilde gözden geçirilmesine ve bu süreç içinde rol alan sivil ya da asker, bilim insanı ya da teknisyen, hemen her seviye görev alan personelin performanslarının değerlendirilmesine de yer verilmektedir.

NPR 2018 belgesinde, yalnızca ABD açısından değil, müttefikleri bakımından da kapsamlı bir tehdit değerlendirmesi yaparak, mevcut ittifak ilişkilerinin kendisine yüklediği sorumluluklar dahilinde, dünyanın dört bir yanında konuşlandırılmış nükleer silahlarının durumunu da gözden geçirmekte ve bu silahlarla ilgili gerekli yenileme çalışmaları hakkında detaylı bilgiler paylaşılmaktadır.

Bu kapsamda, ABD'nin, Türkiye de dahil olmak üzere bir dizi NATO üyesi ülke ile ortaklaşa geliştirmekte olduğu gelecek kuşak çift yetenekli savaş uçağı (next generation dual capable aircraft) F-35'lerin ve bir kısmı İncirlik Üssü'nde bulunan kullanım ömürleri uzatılan B61 tipi nükleer bombaların İttifak'ın nükleer caydırıcılığının etkin bir şekilde sürdürülmesine nasıl katkıda bulunacağına vurgu yapılmaktadır.

Obama yönetimi tarafından yayınlanmış olan NPR 2010 belgesinin, Trump yönetimi tarafından yeni yayınlanan NPR 2018 belgesi ile karşılaştırıldığında, göze çarpan en önemli farklılığı, ABD'nin, nükleer silahlarını daha uzun yıllar boyunca çeşitli platformlarda konuşlandırmaya devam edecek olmasına karşın, dış politika hedefleri ve savunma stratejileri kapsamında kullanılmasına yönelik öncelik seviyesinin 2010'lu yılların ilk yarısına çok düşük olmasıydı.

Ayrıca, NPR 2010 belgesinde, Obama yönetimi tarafından, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, silahların kontrolü ve silahsızlanma konularına açık ve net atıflarda bulunarak Soğuk Savaş'ın bitimini takip eden dönemde varılan bir dizi antlaşma ile sayıları ilk kez 10 binin altına indirilmiş olan nükleer silahlara mesafeli bir duruş sergilenmiş, bazı silah kategorileri ve onları gönderme araçlarının artık emekliye sevk edilmesi gerektiğine vurgu yapılmış ve bazı tesislerin ve ilgili alt yapının kapatılması önerilmiştir.

Trump'ın NPR 2018 belgesinde ise, Obama yönetiminin bu tutumunun zafiyet yarattığına vurgu yapılarak nükleer silahların herhangi bir çatışma durumunda kullanılması eşliğinin oldukça aşağı seviyelere çekildiği görülmektedir.

Bu değişikliğin en önemli sebeplerinden birinin, Soğuk Savaş döneminin kapanmasıyla birlikte Washington ile Moskova arasında ikili düzeyde geliştirilmiş olan iyi ilişkilere rağmen, günümüzde Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, Ukrayna'nın doğusunda örtülü savaş yürüterek derin istikrarsızlık yaratması ve Baltık bölgesindeki NATO müttefiklerine yönelik ciddi tehdit oluşturacak askeri yığınak yapması gibi düşmanca davranış olarak değerlendirilen tutumu olduğu vurgulanmaktadır.

75 sayfalık detaylı NPR 2018 belgesinde yer alan yukarıdaki paragraflardakilere benzer oldukça kapsamlı bilgiler bu konulara yakın ilgi gösteren uzmanlar tarafından incelenebilir.

Bu yazımız açısından NPR 2018 belgesinin özellikle vurgulanması gereken yönü, uluslararası sistemdeki, başta Rusya ve Çin olmak üzere, önde gelen nükleer güç sahibi aktörler üzerinde yarattığı olumsuz etkiler ve bu aktörlerin söz konusu belgede ABD yönetimi tarafından ortaya konulan askeri bilgilere ve siyasi hedeflere istinaden alabilecekleri tedbirlerin ve geliştirecekleri askeri stratejilerin uluslararası güvenliğe ve oradan hareketle Türkiye'nin güvenliğine ne gibi etkileri olabileceğidir.

NPR 2018 Belgesinin Türkiye Açısından Önemi

NPR 2018 belgesinin Türkiye açısından olumlu addedilebilecek yönü, NATO ittifakının bir üyesi olması sebebiyle, müttefik ülkelere yönelik sağlanan "pozitif güvenlik garantilerinin" ve bu bağlamda nükleer caydırıcılığın, en azından teorik olarak, geçerli olduğunun net bir şekilde vurgulanmasıdır denebilir.

Ancak, uzun yıllardır teoride ve kağıt üzerinde geçerli olan bu güvencelerin, günümüzde Türkiye ile ABD arasında siyasi ve askeri alanlarda yaşanan ciddi krizlerin yarattığı derin güven bunalımı sebebiyle pratikte ne değer taşıdığı konusu da tartışmaya açık kalmaktadır.

Öte yandan, NPR 2018 belgesinin Türkiye açısından net bir şekilde olumsuz olarak addedilebilecek yönleri bulunmaktadır. Bunların başında, hali hazırda oldukça gerilmiş olan uluslararası güvenlik ortamının çok daha fazla gerilmesine sebep olabilecek karşı adımları davet eden, ABD'nin, askeri bakımdan gerekliliği oldukça tartışmalı, yeni silah sistemleri geliştirme hedefleri ortaya koyması gelmektedir.

Örnek olarak, Kuzey Kore ve İran gibi, ABD açısından, uluslararası sistemdeki üstün askeri konumunu sarsmaya yönelik tehditler ortaya koyduğu belirtilen ve nükleer silah kapasitesini geliştiren ülkelere yönelik caydırıcılığı sağlayacak, gerektiğinde ise bölgesel düzeyde ve kısıtlı etkileri olacak şekilde kullanılabilir yeni tip (low yield) nükleer silah sistemleri ve bunları askeri hedeflere tam isabetli şekilde denizaltı ve deniz üstü gemiler marifetiyle gönderme araçları (sea launched cruise missiles) geliştirilmesi hedefi NPR 2018 belgesinde yer almaktadır.

Trump yönetimi, geliştireceği bu yeni tip nükleer silahlarla ABD'ye karşı düşmanca tutum içinde olan ve teröre destek veren ülkelerle kısıtlı bir nükleer çatışmaya (limited nuclear war) girilebileceğinin hesabını yapmaktadır.

Bu hesaba göre, ABD'nin muhtemel hedefi olacak ülkeler arasında Rusya, İran ve Suriye gibi Türkiye'nin yakın komşuları olduğu dikkate alındığında, düşük kalibreli de olsa, ki her bir en az 4-5 adet Hiroşima'ya atılan atom bombası etkisinde olur, nükleer silahların çok sayıda kullanılması durumunda, radyasyon etkisinin çok geniş alanlara yayılması ve ülkemizin de içinde bulunduğu coğrafyada yaşamı ve çevreyi son derece olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacaktır.

NPR 2018 belgesinde, önceki NPR 2010 belgesinin aksine, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimin güçlendirilmesi gibi bir hedef gözetilmemekte ve Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması'na (CTBT) ABD'nin taraf olmayacağı açıkça belirtilmektedir.

Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejiminin, dünyada bir çok ülkenin nükleer silah geliştirme kapasitesi olduğu halde bu yola gitmesinin önünde önemli bir engel teşkil ettiği tüm otoritelerce kabul edilmektedir.

Günümüz itibarıyla 193 ülkenin taraf olduğu 1968 yılında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (NPT) uluslararası ortamda nükleer silahların geliştirilmesi ya da kullanılması konusunda güçlü bir tabu yaratmıştır.

Ancak, NPR 2018 belgesinde açıkça hedef gösterilen İran'ın ya da, bir gün sıranın kendilerine de gelebileceğini düşünecek ülkelerin, NPT'den ayrılmalarıyla başlayabilecek gelişmeler domino etkisi yaratarak çok sayıda ülkenin uzun olmayan bir zaman diliminde nükleer ve diğer kitle imha silahlarını geliştirme yoluna gitmelerine sebep olabilir.

Türkiye gibi ulusal güvenliği bakımından, uluslararası silahsızlanma ve silahların kontrolü rejimlerinin güçlü olmasını önemseyen ve bu amaca katkıda bulunan ülkeler açısından söz konusu gelişmelerin yaşanması olasılığı son derece rahatsız edicidir.

14 Temmuz 2015 tarihinde “P5+1” ülkeleri ile İran arasında varılan kapsamlı nükleer anlaşma (JCPOA) bu ülkenin nükleer silah geliştirmesi olasılığını görünür gelecek için oldukça düşük seviyelere indirmiştir.

Trump'ın daha seçim kampanyası aşamalarından itibaren her fırsatta karşı olduğunu belirttiği JCPOA anlaşmasının yürürlükte kalması konusunda İran'ın çok da istekli olduğunu iddia etmek doğru olmaz.